

ОЦІНКА ПОЛІТИКИ ЗГУРТУВАННЯ ЄС В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ: СТРУКТУРНО-ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ

Присвячено аналізу політики згуртування ЄС, оцінці процесу її формування та реалізації з метою зменшення регіональних диспропорцій у країнах та регіонах угруповання. Акцентовано на нових сучасних інструментах підтримки в умовах пандемії як реакції на соціальні та економічні виклики. Оцінено звіти ЄК про зближення і економічно підтверджено ефективність політики згуртування на рівні регіонів NUTS-2. Зроблено висновки про її вплив на економічну структуру та розвиток регіонів, виявлено типи регіонів і галузі, котрі стали найбільш вразливими, підкреслено, що підтримка з боку Європейських структурних та інвестиційних фондів у окремих сферах зіграла стабілізуючу роль, пом'якшуючи економічний спад в умовах пандемії.

Ключові слова: політики згуртування ЄС, регіональні асиметрії, структурні диспропорції, регіональний розвиток, Європейські структурні та інвестиційні фонди.

Постановка проблеми. Процес європейської інтеграції та, особливо, кожне подальше його розширення, поглиблювало диспропорції між країнами-членами та регіонами. Наприклад, Люксембург є найбагатшою країною-учасником за показником ВВП на душу населення, що у сім разів більше, ніж у найбіднішої Болгарії, а на регіональному рівні відмінності є ще більшими [1]. Відповіддю на них стала спільна регіональна політика ЄС, котра еволюціонувала, удосконалювалась і трансформувалась у політику згуртування з широкими інвестиційними можливостями для країн і регіонів і, по суті, стала спільною інвестиційною політикою для реалізації нового зеленого курсу. Політика згуртованості ЄС спрямована на зменшення розбіжностей у країнах-членах, сприяння зростанню, зайнятості та сталому розвитку в неблагополучних регіонах і областях.

Європейська політика за своєю суттю є багатовимірною: з одного боку, вона охоплює визначені цілі на рівні ЄС загалом, з іншого боку, враховує часто специфічні потреби національних і субнаціональних територій. Останні виклики, такі як глобальна фінансова та економічна криза, вплив глобалізації, безпека, занепокоєння через терористичні атаки, кризу біженців, вихід Великої Британії з ЄС (Brexit) або пандемія COVID-19 змушують оперативну реагувати і узгоджувати надскладні рішення як на наднаціональному, так і на локальному рівні.

Пандемія COVID-19 та спричинена нею найбільша рецесія з 1945 року, вразивши особливо сектори спільної взаємодії, загострила існуючі відмінності економічного розвитку країн і регіонів, змусила переглянути і доповнити фінансові інструменти в межах реалізації спільних політик і політики згуртування зокрема. Однак, вона матиме тривалий вплив на ряд соціальних, економічних і екологічних проблем у найближчі роки.

Територіальний вимір політики згуртування ЄС все більше визнається, оскільки створення робочих місць і перехід до зеленої та цифрової економіки залежать від найкращого використання всіх активів, забезпечуючи при цьому скоординоване та стабільне використання спільних ресурсів. Було збережено основні принципи фінансової підтримки держав-членів – загального охоплення, концентрації зусиль, програмного підходу, партнерства влади, додатковості участі ЄС, але суттєво удосконалено механізми та інструменти Структурних фондів. Новими принципами стали гнучкість їх застосування та синергія ключових програм підтримки економічного розвитку. Тому, дослідження змін, їх вплив на досягнення поставлених завдань є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-дослідницький та публікаційний доробок, пов'язаний з регіональною політикою та політикою згуртування, складний, диференційований за цілями, характером і призначенням. У теоретичних дослідженнях присутні різноманітні теорії від класичних підходів до поняття регіон, теорій нерівномірності економічного розвитку, конвергенції та дивергенції (Р. Барро та Х. Сала-і-Мартіна [5], до теорій "нового регіоналізму". Так, наприклад, Е. Гідденс [6] розглядає регіон як соціальний простір, складну децентралізовану структуру. У контексті структурно-функціональної теорії розглядають регіон соціологи Р. Мертон [7] та Н. Луман [8], котрі створили "аналітичну парадигму". М. Кітінг [9-11] вважає, що будь-яка система є одночасно функціональною і територіальною.

Найвідоміші теоретики в цій галузі: Б. Б'юзан, М. Боос, Р. Фальк, Е. Гембл, Б. Хеттне, Б. Джессоп, М. Маршан, П. Містрі, А. Нойманн, А. Паасі, Е. Пейн, Б. Розамонд, Ф. Содербаум, Т. Шоу та Д. Туссі. Вони розвивають свої власні відмінні теоретичні дослідження, що охоплюють новий регіоналізм і підходи до світового порядку разом із регіональним управлінням, ліберальним інституціоналізмом і неокласичним розвитком регіоналізму, до регіонального комплексу безпеки тощо. Усі вони асоційовані протягом багатьох років із різними дисциплінами, установами, школами і таким чином створили широкий набір концепцій, ідей та припущень, котрі пояснюють регіональні диспропорції і надають рекомендації для розробки політики.

Ансі Паасі [13], наприклад, вважає, що "новий регіоналізм", "регіон", "місто-регіон", "трансграничний регіон", "кордон" та "ідентичність" стали важливими на глобальній та європейській геоекономічній арені. Відродження цих термінів було частиною трансформації як політичної економії, так і управління на наднаціональному, державному та регіональному рівнях. Регіони стали особливо значущими в ЄС, де створення самого Союзу, так і "Європи регіонів" є конкретними проявами зміни масштабів державних просторів і присвоєння нових значень території. Така зміна масштабів також призвела до посилення конкуренції між регіонами. Регіональна ідентичність, ідея, яка принаймні неявно вказує на певну згуртованість або соціальну інтеграцію в регіоні, стала головним сучасним трендом. Це було визначено в політиці згуртованості ЄС як важливий елемент регіонального розвитку.

Крім того, у європейських наукових дослідженнях активно обговорюється вирішення дилеми між конкурентоспроможністю країн і регіонів та їх згуртованістю [14].

Регіоналізм і регіоналізація розглядаються у науковій літературі як процеси чи політики всередині регіону, які впливають на формування власне регіональної динаміки і впливають на зближення. Проте процеси розглядаються по-різному. Ф. Содербаум пише про те, що регіоналізм включає поняття певної регіональної еволюції – "регіональної консолідації" [18]. Процес регіоналізму може бути проаналізований за трьома складовими: регіональна консолідація, міжнародна присутність регіону, акторність.

Регіональна консолідація включає внутрішню інтеграцію та формування ідентичності регіону, що виявляються у таких формах: соціальна система, регіональний комплекс, міждержавна спільнота, регіональна спільнота та інституційна політика [18].

Міжнародна присутність, тобто здатність діяти на міжнародній арені, залежить від розмірів регіону, структури економіки, сфер впливу зовнішньої політики, військової могутності тощо. Вона може розглядатися як складна змінна і бути сильною або слабкою. Акторність самого регіону залежить від його здатності послідовно діяти на зовнішньому рівні та від загальних ціннісних підходів і принципів, що поділяються учасниками, внутрішньої легітимності процесу прийняття рішення, здатності розмежувати пріоритети політики та можливості використовувати політичний, економічний та інший інструментарій.

Б. Хеттне пропонує розглядати регіоналізм із трьох позицій: вимір регіону (*dimensions*), оцінка акторів, рівні регіону, проте виходить із критеріїв процесів усередині самих регіонів. [21]. Також, він виділяє два типи регіоналізму: "низький" (*lower level regionalism*) і "високий" (*high level regionalism*). Для низького типу регіоналізму характерний поділ регіонів на типи за їх рівнем та масштабами, що нагадує критерії Содербаума. Динаміка "високого" типу регіоналізму має структурні наслідки і за межами конкретного регіону. Тут ми можемо говорити про міжрегіональні процеси, які через інтенсифікацію зв'язків можуть перерости в мультирегіоналізм. Мультирегіоналізм сприймається як перспектива регіоналізму, у межах якої можлива інституціоналізація нової структури світового порядку. На думку більшості дослідників, сьогодні складно прогнозувати майбутнє міжрегіональних відносин,

Теоретичний напрям "новий регіоналізм" є новим поглядом на процеси, що відбуваються усередині регіону; на причини та витоки регіональної консолідації; на роль політики у формуванні регіону. Європейські дослідження, що започаткували теоретичні обґрунтування процесів побудови інститутів та регіонального простору, поступово доповнюються новими об'єктами. Відбулася констатація "завершеності" кола певних теоретичних поглядів щодо оцінки процесів згуртування всередині Європи. Всі ці теорії не конкурують одна з одною, а доповнюють можливість дослідження процесів регіоналізації та згуртування. Можна перефразувати слова аналітиків теорій європейської інтеграції А. Вінера і Т. Діца: мозаїка регіональних теорій ніколи не вичерпається [17].

Термін "компаративний" або "порівняльний" регіоналізм (*comparative regionalism*) з'явився порівняно недавно. Одним із перших цей термін вводить у науковий обіг Ф. Лаурсен у виданій під його редакцією монографії "Компаративна регіональна інтеграція" (*Comparative Regional Integration*) [22]. Метою дослі-

дження є розгляд інтеграційних процесів з погляду різних теорій, а саме реалізму, інституціоналізму тощо. У написанні книги брали участь такі автори як Ф. Содербаум, Л. Ван Лангенхове, А. Варлейх-Лак та ін. Пізніше у розвиток теми вийшли кілька робіт, написаних цими ж авторами, серед них дослідження Ф. Содербаума та його колег, у яких використовується термін "порівняльний регіоналізм" стосовно вивчення регіональної динаміки в ЄС [19, 23, 25].

Автори порушують такі актуальні питання: як може Європейський Союз стати прикладом та матрицею досліджень для інших регіонів і чи може це стати відправною точкою для досліджень? Вони пропонують керівництво для вивчення регіональної динаміки всередині ЄС з огляду на нову методологію дослідження, а також попередній досвід розробників регіональних теорій. Таким чином, тривають дискусії з питань про те, що відбувається в регіонах, як і за рахунок чого відбувається регіональне зближення та на регіоналізм як процес.

Українські науковці також активно досліджують теоретичні і практичні основи сучасного регіоналізму і особливо процеси і політику згуртування в ЄС, зокрема, Зінчук Т., Ковальчук О., Куцмус Н., Лукач Н., Прокопчук О., Стародуб Т., Усюк Т. та ін. [1-3].

Політика згуртованості ЄС спрямована на зменшення розбіжностей між країнами і регіонами ЄС, сприяння зростанню, зайнятості та сталому розвитку. Протягом останніх років велика увага приділялася науково-обґрунтованим політичним втручанням і більш інтегрованим територіальним підходам, які відображають різноманіття і відмінності регіонів ЄС, з погляду зайнятості, демографії, бідності, освіти чи економічної діяльності.

Теоретичні напрацювання сьогодні широко застосовуються на практиці. Вони знайшли своє відображення в багатьох документах Європейського Союзу, наприклад, хартіях, методологічних рекомендаціях до програм, до вибору системи порівняльних показників тощо.

Мета (статті) дослідження. Метою даної статті є вивчення процесу та оцінка ефективності реалізації політики згуртування в ЄС на основі аналізу звітів Європейської Комісії, економетричного моделювання та характеристика нових інструментів для вирівнювання економічного розвитку країн та регіонів в умовах пандемії.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі розширення ЄС відмінності і диспропорції між країнами і регіонами зростали, відповідно політика згуртування стала пріоритетною. За даними Євростату на 10 регіонів із найвищим ВВП припадає понад п'ята частина економічного виробництва ЄС. У 2019 р. найвищі рівні регіонального ВВП були зафіксовані в основних центрах ділової активності (рис. 1). На іншому кінці діапазону найменш розвинені 85 регіонів, кожен з яких мав рівень регіонального ВВП менше 25 млрд. євро, разом забезпечивши 8,2 % економічного виробництва ЄС [1].

У 2019 році рівень ВВП на душу населення вищий за середній був насамперед у смузі регіонів, яка простягалася від скандинавських держав-членів до Німеччини та країн Бенілюксу до Австрії та північної Італії. В іншому випадку було кілька ізольованих зон з відносно високими регіональними значеннями ВВП на душу населення, наприклад, більша частина Ірландії, окремі регіони Іспанії та Франції, а також багато столичних регіонів.

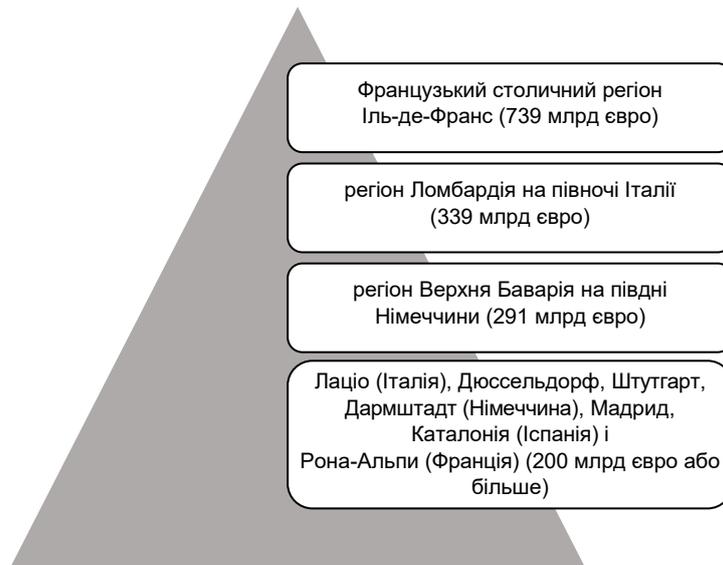

Рис. 1. Регіони з найвищим регіональним рівнем ВВП в ЄС, 2019 р.

Джерело: Eurostat regional yearbook, 2021 URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/13389103/KS-HA-21-001-EN-N.pdf/1358b0d3-a9fe-2869-53a0-37b59b413ddd?t=1631630029904>

Регіони, де ВВП на душу населення становив менше 70 % від середнього показника ЄС, переважно розташовані в смузі, що тягнеться від Латвії та Литви на півночі, вниз через східні частини ЄС до Греції та південної Італії, перш ніж поширитися через Середземне море до південних регіонів Іспанії та частини Португалії; більшість ультрапериферійних французьких регіонів також мали ВВП на душу населення, менший за 70 % від середнього по ЄС [1].

Більшість держав-членів ЄС характеризуються моноцентричною схемою економічного розвитку з регіональним ВВП на душу населення, як правило, найвищим у столичних регіонах. Наприклад, Прага (Чехія), Братиславський край (Словаччина), Варшава (Польща), Бухарест (Румунія) і Будапешт (Угорщина) усі включені до 20 регіонів ЄС із найвищим рівнем ВВП на жителя, тоді як у інших регіонах, що наявні в цих державах-членах, рівень економічної активності був нижчим за середній рівень ЄС. Подібну картину, хоча й менш виражену, можна спостерігати в Литві та Португалії та інших країнах.

Для Німеччини та Італії оцінка була нетиповою, бо обидві вирізняються більш поліцентричною моделлю економічного розвитку. Дійсно, ВВП на душу населення в Берліні був нижчим, ніж в 11 з 37 інших регіонів Німеччини, тоді як аналогічний аналіз для Італії показує, що ВВП на душу населення в Лаціо був нижчим, ніж у 5 з 20 інших італійських регіонів [1].

У ЄС визначено 240 регіонів рівня NUTS₂ для яких доступні дані про ВВП [32]. Звіти про згуртованість готуються на основі цього рівня. Ці регіони і є основними об'єктами політики згуртування. Вони ранжовані та розділені на три групи:

- менш розвинені регіони (less developed regions), де ВВП на душу населення становив менше 75 % від середнього по ЄС;

- регіони з перехідною економікою (transition regions), де ВВП на душу населення становив 75–100 % від середнього по ЄС; і

- більш розвинені регіони (more developed regions), де ВВП на душу населення становив понад 100 % від середнього по ЄС [35].

Поділ регіонів на три групи дозволяє дещо обмежити кількість проблемних територій і сконцентрувати допомогу. Основна частина бюджету на політику згуртованості ЄС надається регіонам, розвиток яких відстає від середнього по ЄС, зокрема, менш розвиненим регіонам, які переважно розташовані на півдні чи сході ЄС, країнам Балтії та деяким найвіддаленішим та сільським регіонам. Фінансування зосереджено на цих менш розвинених регіонах з метою зменшення економічної, соціальної та територіальної нерівності.

Формування та реалізація політики згуртування.

Зміст реформи політики економічного і соціального згуртування, розрахованої на період з 2021 по 2027 роки, зводиться до виконання Європейським Союзом декількох постулатів: забезпечити спадкоємність цілей та інструментів регіональної політики, сприяти їх концентрації, а також розширити можливості країн і регіонів отримувати фінансування з усіх Європейських структурних та інвестиційних фондів (ESI Funds (European Structural and Investment Funds) [35].

Для цього **програмного періоду** введені нові, гнучкіші правила фінансування соціально-економічного розвитку. Зміни передбачають концентрацію зусиль на зменшеному наборі цілей у рамках діючого зеленого курсу і, відповідно, у політиці згуртування (див. рис. 2). Так як ЄС в умовах пандемії призупинив дію Пакту стабільності і зростання, тому встановлення прямої залежності між наданням коштів з європейських фондів та виконанням країнами-членами зобов'язань щодо скорочення бюджетного дефіциту і розмірів державного боргу було скасовано.

Цілі політики згуртування 2014-2020 2021-2027	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Посилення досліджень, технологічного розвитку та інновацій. 2. Розширення доступу до інформаційно-комінікаційних технологій, їх використання та якості. 3. Підвищення конкурентоспроможності МСП. 4. Підтримка переходу до низьковуглецевої економіки. 5. Сприяння адаптації до зміни клімату, запобіганню та управлінню ризиками. 6. Збереження та захист навколишнього середовища та підвищення ефективності використання ресурсів. 7. Сприяння сталому транспорту та вдосконалення мережевої інфраструктури. 8. Сприяння стабільній та якісній зайнятості та підтримка мобільності робочої сили. 9. Сприяння соціальній інтеграції, боротьба з бідністю та будь-якою дискримінацією. 10. Інвестиції в освіту, навчання та навчання впродовж життя. 11. Підвищення ефективності державного управління. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Більш конкурентоспроможна та розумніша Європа. 2. Більш екологічний перехід до чистої нульової вуглецевої економіки. 3. Більш пов'язана Європа шляхом підвищення мобільності. 4. Більш соціальна та інклюзивна Європа. 5. Європа ближча до громади шляхом сприяння сталому та інтегрованому розвитку всіх типів територій.

Рис. 2. Програмні цілі політики згуртування

Джерело: Regional policy URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/key-achievements/

На період 2021-2027 років відбулася низка змін в організації та управлінні політикою згуртованості, зокрема, оновлено Регламент про загальні положення (CPR) – Регламент (ЄС) № 1303/2013 від 17 грудня 2013 року. Він забезпечує політичну основу для того, щоб фонди спільного управління, включаючи фонди згуртування ЄС, продовжували фінансувати цілі сприяння конвергенції та підтримки найменш розвинених частин ЄС. Будучи правовою основою політики згуртованості, він дає змогу швидко реагувати на нові економічні та соціальні виклики за рахунок більшої гнучкості щодо передачі ресурсів. Крім того, згідно з внесеними змінами у Регламент, усі Європейські структурні та інвестиційні фонди підлягають однаковим правилам програмування, управління та моніторингу [36]. Регламент (ЄС) 2020/558 про внесення змін до Регламентів (ЄС) № 1301/2013 та (ЄС) № 1303/2013 щодо конкретних

заходів для забезпечення виняткової гнучкості використання Європейських структурних та інвестиційних фондів був прийнятий у відповідь на спалах COVID-19. Цей Регламент дозволяє адаптувати процеси та фінансування Європейських структурних та інвестиційних фондів (ESIF) у світлі відповіді на пандемію [30].

Загальний бюджет політики згуртованості та правила, пов'язані з його розподілом, ухвалюються спільно Радою та Європейським Парламентом. Процес програмування та впровадження політики згуртованості узагальнено на рис. 3. Політичної згоди щодо нового законодавчого пакету політики згуртованості було досягнуто наприкінці 2020 р. Близько 337,7 млрд євро (у цінах 2018 р.) було закладено на політику згуртованості ЄС у рамках багаторічної фінансової програми на 2021-2027 роки [35].

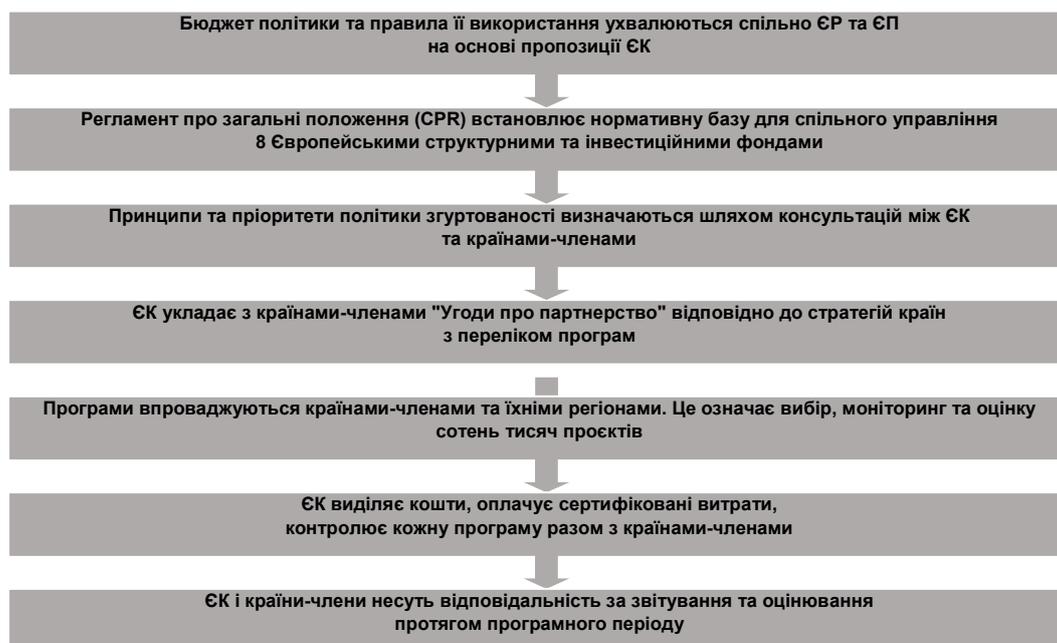

Рис. 3. Процес програмування та впровадження політики згуртованості

Складено авторами за [35].

Фінансування політики згуртованості стає дедалі важливішим, збільшившись з еквівалента 34 % до 51 % державних інвестицій між періодами 2007-2013 та 2014-2020 років.

Поки тривали дискусії навколо політичної угоди щодо політики згуртованості, криза COVID-19 швидко змінила соціально-економічний ландшафт. Унаслідок було узгоджено пакет REACT-EU (Допомога у відновленні згуртованості та територій Європи) [28]. Він надав додаткові 57,5 млрд євро фінансування на 2021 і 2022 роки в рамках Європейського інструменту відновлення (також відомого як "Наступне покоління ЄС"). Таким чином, загальний бюджет згуртованості на період між 2021 і 2027 роками, що охоплює ЄФРР, Фонд згуртованості, ESF+, Фонд справедливого переходу та REACT-EU становить 395,2 млрд євро (у цінах 2018 р.).

На період 2021-2027 років розподіл коштів здійснюється за методом, який переважно базується на регіональному валовому внутрішньому продукті (ВВП) на душу населення. Проте було додано набір нових критеріїв – безробіття серед молоді, низький рівень освіти, зміна клімату, а також прийом та інтеграція мігрантів – щоб краще відобразити виклики, з якими стикається кожен регіон.

Для розподілу коштів REACT-EU між державами-членами ЄС використовуватиметься спеціальний метод розподілу. Це відрізняється від звичайного методу розподілу коштів на політику згуртованості та враховуватиме рівень добробуту, величину економічного спаду через пандемію COVID-19 та вплив кризи на безробіття (зокрема серед молоді).

Слід виокремити запропонований Європейською Комісією новий набір заходів для мобілізації підтримки проти COVID-19 – Coronavirus Response Investment Initiative (CRII) та Coronavirus Response Investment Initiative Plus (CRII+). Ці пакети запроваджують надзвичайну гнучкість, щоб дозволити повною мірою мобілізувати всю невикористану підтримку з Європейських структурних та інвестиційних фондів. Ця гнучкість забезпечується через:

- можливості передачі коштів між трьома фондами політики згуртованості (Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд і Фонд згуртованості);
- трансферти між різними категоріями регіонів;
- гнучкість, коли йдеться про тематичну концентрацію;
- 100 % співфінансування ЄС для програм політики згуртованості на звітний 2020-2021 рік, що дозволяє державам-членам отримати вигоду від повного фінансування ЄС для заходів, пов'язаних з кризою;
- звільнення держав-членів від вимоги вносити зміни до угод про партнерство [33].

Пакет CRII+ також спрощує процедурні кроки, пов'язані з реалізацією програми, використанням фінансових інструментів та аудитом. Це безпрецедентно і виправдано через надзвичайну ситуацію, до якої спричинив спалах коронавірусу.

Щодо другого набору заходів, Комісія проводила широкі консультації з державами-членами, Європейським парламентом та відповідними секторами [34].

Програмування політики згуртованості є частиною загальної координації економічної політики, зокрема Європейського семестру, цифрового переходу, Європейської зеленої угоди та просування Європейської основи соціальних прав. Ці зв'язки між політикою згуртованості та ширшими реформами були зміцнені таким чином, що Європейська комісія може призупинити регі-

ональне фінансування будь-якої держави-члена ЄС, яка не дотримується економічних правил ЄС.

Також, слід згадати, що в рамках стратегії "Європейський зелений курс" Європейською Комісією було представлено *Нову промислову стратегію для Європи* [27]. Промисловість є центральною для майбутнього прогресу та процвітання Європи, має глобальну конкурентну перевагу за товарами і послугами з високою доданою вартістю. Вона становить понад 20 % економіки ЄС, є місцем зайнятості приблизно 35 млн людей, на неї припадає 80 % експорту товарів. На частку малого та середнього бізнесу (МСП) припадає понад 99 % усіх європейських фірм, переважна більшість із яких є сімейними компаніями, які є економічною та соціальною опорою співтовариства.

У цій стратегії визначено пріоритетні цілі для майбутнього розвитку Європи: *сприяти підвищенню конкурентоздатності європейської промисловості на глобальних ринках; забезпечити європейському промисловому сектору "кліматичну нейтральність"; забезпечити цифрову трансформацію промисловості.*

Хоча чітких термінів для цифрового та екологічного переходу не встановлено, проте зазначається, що наступні 5 років будуть вирішальними для створення умов такого переходу. *Таким чином, ми бачимо, що основні цілі політики згуртування і промислової стратегії збігаються.*

Запорукою досягнення цих планів є низка ініціатив та фінансових інструментів, серед яких і застосування механізмів політики згуртування. Стратегія містить перелік фінансових інструментів, за рахунок яких вона має бути реалізована. Уніфікація правил доступу до коштів Структурних та інвестиційних фондів повинна сприяти доступу до спільного фінансування проектів у межах різних політик, наприклад, згуртування і промислової. Про це неодноразово підкреслюється у повідомленнях і звітах Європейської комісії – синергія і взаємодоповнюваність інструментів політики.

Ще один важливий фінансовий інструмент у рамках стратегії – важливі проекти спільного європейського інтересу (Important Projects of Common European Interest, IPCEI) – інвестиційні проекти, які вирізняються високим рівнем інноваційності і сприяють інтересам всього Європейського Союзу, проте, в силу досить великих ризиків, не можуть бути достатньою мірою профінансовані приватним капіталом [27]. Такі проекти мають бути схвалені Єврокомісією і щодо них застосовуються м'якші правила у сфері санкціонування державної допомоги.

Держави-члени можуть використовувати IPCEI, щоб об'єднувати фінансові ресурси, ключових гравців у ланцюжках створення вартості. Вони є каталізатором для інвестицій і дозволяють державам-членам фінансувати транскордонні масштабні інноваційні проекти у разі провалів ринку. Спираючись на досвід останніх IPCEI, Комісія буде вивчати шляхи поєднання національних інструментів та інструментів ЄС для залучення інвестицій у всьому ланцюжку створення вартості, повністю дотримуючись відповідних фінансових правил і правил конкуренції.

Правила фінансування політики згуртованості протягом періоду 2021-2027 років були спрощені та гармонізовані таким чином, що однакові правила застосовуються до всіх фондів. Процедури були адаптовані таким чином, щоб вони базувалися на підході, орієнтованому на результат, з більшим прозорим контролем, меншими бюрократичними процедурами, запровадженням конкретних попередніх умов перед виділенням коштів та вимірних цілей для кращої підзвітності. Мета полягає в тому, щоб ці спрощені правила та скоордино-

вані структури дозволили досягти більшого розширення повноважень субнаціональних органів влади в управлінні коштами ЄС [36].

Восьмий звіт Європейської комісії про згуртованість. Європейська Комісія у лютому 2022 р. оприлюднила 8 Звіт щодо згуртованості [31], котрий аналізує основні зміни територіальної нерівності в ЄС за останнє десятиліття і визначає вплив на них спільної політики. У ньому підкреслюється потенціал зеленого та цифрового переходу як нових рушійних сил зростання ЄС, але стверджується, що без відповідних політичних дій можуть з'явитися нові економічні, соціальні та територіальні диспропорції. Також, йдеться, про те, як політика згуртованості повинна розвиватися, щоб відповідати на нові виклики, і, зокрема, як забезпечити місцеві, багаторівневі та партнерські відносини, які б сприяли збли-

женню, водночас будуючи синергію та інтегруючи цілі згуртованості в інші політики та інструменти.

Також було опубліковано звіт про результати діяльності Європейських структурних та інвестиційних фондів за період 2014-2020 [29]. У ньому було вказано основні переваги від їх діяльності і наголошено на проблемних питаннях їх функціонування. Підкреслюється, що рівень фінансового впровадження відповідає багаторічному характеру політики, яка фінансується фондами. Прогрес у фінансовій реалізації різнився за різними тематичними напрямками, причому найкращу підтримку було надано для зростання конкурентоспроможності МСП, адаптації до зміни клімату та запобіганню ризикам, а також у транспортну та енергетичну мережеву інфраструктуру. Окремі результати наведені у рис. 4.

Результати діяльності Європейських структурних та інвестиційних фондів у період 2014-2020 рр.					
підтримка 3 млн підприємств додатковим оборотним капіталом	створення 236,5 тис. нових робочих місць	підвищення енергоефективності понад 359 тис. домогосподарств	допомога 45 млн людей у працевлаштуванні, соціальній інтеграції чи освіти	підтримка понад 2 млн проектів в аграрному секторі та сільській місцевості	збереження 31 500 робочих місць і створення 4 тис. нових робочих місць у морському та рибальському секторах

Рис. 4. Результати діяльності Європейських структурних та інвестиційних фондів

Складено авторами за [29].

У восьмому **Звіті** оцінюється довгострокова еволюція регіональних відмінностей і розглядається короткострокові наслідки пандемії, що дозволяє зробити наступні висновки:

- Пандемія мала асиметричний вплив на регіони ЄС, відображаючи різний стан охорони здоров'я, обмежень та економічної структури.

- Конвергенція була зумовлена швидким зростанням у менш розвинутих регіонах. З 2001 року менш розвинені східні регіони ЄС наздоганяють решту ЄС, що призвело до значного скорочення розриву ВВП на душу населення. Їхні високі темпи зростання були зумовлені структурними перетвореннями, зокрема переміщенням зайнятості з сільського господарства в сектори з вищою доданою вартістю.

- Декілька регіонів із середнім рівнем доходу та менш розвинутих регіонів, особливо на півдні ЄС, постраждали від економічної стагнації або занепаду. Це свідчить про те, що вони опинилися в *пастці розвитку*.

- Столичні регіони розвиваються краще, ніж інші. У період з 2001 по 2019 рік реальний ВВП на душу населення в метрополіях зростав швидше, ніж в інших регіонах ЄС, що призвело до зростання концентрації економічної діяльності та зайнятості в цих регіонах. Однак, це зростання залишається нерівномірним.

- Зайнятість зростає, але регіональні відмінності залишаються. На рівні ЄС рівень зайнятості досяг свого найвищого значення в 2019 році – 73 % осіб у віці 20-64 років. Рівень зайнятості в менш розвинутих регіонах залишається набагато нижчим, ніж у більш розвинутих.

- Політика згуртованості допомогла зменшити диспропорції. Економічне моделювання у звіті показує, що в 2023 році ВВП на душу населення буде на 2,6 % вищим у менш розвинутих регіонах завдяки підтримці політики згуртованості в 2014-2020 роках.

- Політика згуртованості швидко відреагувала на кризу COVID-19, мобілізувавши додаткове фінансування, зробивши витрати на реагування на кризу прийнятними та дозволивши вищі ставки співфінансування. Це допомогло країнам-членам і регіонам відреагувати на кризу. Однак, у звіті підкреслюється, що політика згуртованості має повернутися до своєї основної місії – зменшення регіональних розбіжностей і сприяння довгостроковому регіональному розвитку

Можливості для зростання та нові ризики диспропорцій. У Звіті підкреслюється, що у наступні 30 років зростання ЄС буде залежати від зеленого та цифрового переходу. Це принесе нові можливості, але вимагатиме значних структурних змін, які, ймовірно, створять нові регіональні диспропорції. Якщо їх ігнорувати, демографічний перехід може підірвати як згуртованість, так і зростання. Спосіб управління цими переходами визначить, чи зможуть усі регіони та громадяни, де б вони не жили, отримати вигоду від цих процесів.

За останні два десятиліття політика згуртованості зменшила економічні, соціальні та територіальні диспропорції. Проте потужні зелені, цифрові та демографічні зміни можуть створити нові, збільшити вимоги до національних і місцевих органів влади, викликати невдоволення населення.

Політика згуртованості може допомогти згладити ці виклики трьома способами: по-перше, пропонуючи позитивну економічну перспективу для регіону; по-друге, вирішуючи проблеми щодо якості життя, можливостей працевлаштування та соціальної інтеграції, і по-третє, забезпечуючи справедливий розподіл витрат і вигод при вирішенні нових проблем. Це допоможе посилюючи роль регіонів і врахувати територіальний вплив горизонтальної політики ЄС.

Економетрична оцінка ефективності політики згуртування на рівні регіонів NUTS2 і NUTS1.

Методика аналізу. У ролі залежної змінної ми використовуємо річне зростання реального валового регіонального продукту (GDPgr, %) в регіонах ЄС. Це показник ефективності функціонування економіки регіону. Ми не використовуємо зростання на душу населення, адже позитивна демографічна динаміка за рахунок природного приросту населення та чистої імміграції в регіон свідчать про успіхи та привабливість регіону. На відміну від міжнародної міграції бар'єри для міграції всередині країни набагато менші, тому припущенням про те, що різниця у жорсткості бар'єрів для міграції може вплинути на результати, можна знехтувати.

Незалежні змінні включають, по-перше, ВВП за поточними цінами на душу населення відносно середнього рівня по ЄС (GDPpc, разів) як показник відносного рівня розвитку та вартості робочої сили; по-друге, частки галузей у кількості зайнятих (%) як показники галузевої структури економіки; по-третє, вказані частки помножені на GDPpc для дослідження потенційних ефектів взаємодії галузевої структури та рівня розвитку країн. Аналізовані галузі включають такі:

- сільське, лісове і рибне господарство (Agr);
- промисловість (Ind);
- будівництво (Con);
- торгівля, транспорт, послуги поселення та харчування (Trade);
- інформаційні та телекомунікаційні послуги (IT);
- фінансові та страхові послуги (Fin);
- операції з нерухомістю (RE);
- професійні, наукові, технічні, управлінські та допоміжні послуги (Prof);
- державне управління, оборона, освіта, охорона здоров'я і соціальна робота – умовно "бюджетний сектор" (Adm);
- мистецтво, розваги, рекреаційні та інші послуги, діяльність домогосподарств та екстериторіальних організацій (Ent).

Дані взяті з Eurostat (2020). У часовому розрізі ми аналізуємо окремо закономірності у період перед пандемією коронавірусу (взяті середня геометрична залежна змінна GDPgr у 2016-2019 рр. та незалежні змінні за 2017 р.) та під час пандемії (залежна і незалежні змінні взяті за 2020 р.), оскільки остання, як можна очікувати, призвела до принаймні тимчасового, але кардинального зламу закономірностей щодо оптимальної галузевої структури економіки.

Спочатку використано кореляційний аналіз для виявлення потенційних факторів, що можуть бути використані для побудови регресійних моделей економічного зростання в регіонах. З метою оцінки стійкості результатів аналіз проведено в розрізі регіонів ЄС-27 різного рівня (NUTS2 і NUTS1). Регресійні моделі також перевірені на стійкість до статистичних викидів.

Далі використано двофакторний дисперсійний аналіз, де одним з факторів є GDPpc, а другим по черзі є частки зайнятих у кожній окремій галузі. Групування за GDPpc відбувається таким чином, що всі регіони поділяються майже навпіл: вище та нижче медіани 0,93 за 2017 р. (дві групи значень). Групування за показниками галузевої структури – з урахуванням меж 33 % та 67 % перцентилів за 2017 р. (три групи значень). Перевіряється значущість основних ефектів та ефектів взаємодії. Метод найменшої значущої різниці Фішера дозволяє виокремити групи, в яких саме спостерігається відмінність у темпах економічного зростання.

Результати. У табл. 1 подано результати кореляційного аналізу. Як бачимо, кореляції для NUTS2 і NUTS1 достатньо схожі за значущістю, але за поодинокими винятками. Наприклад у 2016-19 рр. Agr×GDPpc значуще корелює з GDPgr тільки на рівні регіонів NUTS2, Trade×GDPpc тільки на рівні регіонів NUTS1 тощо. До того ж, GDPpc часто сильно корелює з факторами його взаємодії з галузевою структурою. З метою уникнення мультиколінеарності в таких випадках фактори взаємодії є кандидатами на виключення з подальшого регресійного аналізу.

Таблиця 1

Кореляція показників рівня економічного розвитку та галузевої структури економіки регіону з темпами економічного зростання

Регіони	NUTS2	NUTS1	NUTS2	NUTS1
Роки	2016-19	2016-19	2020	2020
GDPpc	-0.12	-0.25	0.33	0.34
Agr	-0.06	0.16	-0.02	-0.02
Ind	0.17	0.21	0.17	0.20
Constr	0.08	0.18	-0.03	0.09
Trade	0.00	0.05	-0.57	-0.57
IT	0.33	0.31	0.29	0.31
Fin	0.18	0.14	0.17	0.19
RE	0.11	0.00	0.02	0.07
Prof	0.01	-0.14	0.02	0.07
Adm	-0.26	-0.46	0.14	0.02
Ent	-0.12	-0.15	-0.32	-0.24
Agr×GDPpc	-0.19	0.07	0.17	0.14
Ind×GDPpc	-0.11	-0.24	0.30	0.31
Constr×GDPpc	-0.13	-0.23	0.31	0.40
Trade×GDPpc	-0.10	-0.25	0.19	0.20
IT×GDPpc	0.14	0.03	0.36	0.37
Fin×GDPpc	0.08	-0.01	0.27	0.28
RE×GDPpc	-0.04	-0.17	0.28	0.27
Prof×GDPpc	-0.01	-0.17	0.29	0.30
Adm×GDPpc	-0.18	-0.34	0.37	0.34
Ent×GDPpc	-0.06	-0.15	0.16	0.19

Примітка. За максимальної кількості спостережень з доступними даними кореляції такі статистично значущі (для NUTS2 і NUTS1, відповідно) при $p < 0,01$: 0,165 і 0,271; при $p < 0,05$: 0,126 і 0,207; при $p < 0,1$: 0,106 і 0,175, згідно t -критерію.

У табл. 2 подано **регресійні моделі** після відсіювання факторів із статистично незначущими регресійними коефіцієнтами за *t*-критерієм. Вплив цих факторів несуттєвий після урахування факторів, що залишилися у моделях. Видалення з вибірок статистичних викидів

майже не впливає на регресійні моделі. Регресійні коефіцієнти залишаються значущими і схожими за величиною. Загалом моделі пояснюють від третини до половини дисперсії залежної змінної.

Таблиця 2

Результати регресійного аналізу факторів економічного зростання в регіонах ЄС

Модель	1	2	3	4
Роки	2016-2019	2016-2019	2020	2020
Регіони	NUTS2	NUTS1	NUTS2	NUTS1
Y-перетин	2,44*** (0,68)	4,17*** (0,66)	-0,048 (1,50)	0,93 (2,09)
GDPpc	-0,89*** (0,22)	-0,99*** (0,32)	0,96* (0,56)	
Ind	0,032** (0,014)			
Trade			-0,28*** (0,055)	-0,41*** (0,067)
IT	0,52*** (0,068)	0,50*** (0,11)	0,74*** (0,16)	0,88*** (0,22)
Adm	-0,048*** (0,018)	-0,084*** (0,025)		
Ent			-0,83*** (0,13)	-0,40** (0,17)
AgrxGDPpc			0,52*** (0,10)	0,66*** (0,18)
R^2	0,31	0,38	0,52	0,53
p	0,000	0,000	0,000	0,000
N	215	89	146	69

Примітка. Значущість коефіцієнтів регресії: * при $p < 0,1$, ** при $p < 0,05$, *** при $p < 0,01$, згідно *t*-критерію. У дужках стандартні похибки.

У період до пандемії (2016-19 рр.) швидше розвивалися економіки відносно бідніших регіонів ЄС, що може свідчити про ефективність політики згуртованості або про ефект вирівнювання завдяки мобільності капіталу та технологій у межах єдиного ринку ЄС. Так регіони вдвічі багатші за середній рівень ЄС зростали на 1 п.п. повільніше ніж у середньому.

Надзвичайно важливим драйвером економічного зростання був ІТ-сектор. Кожний 1 % зайнятих у цьому секторі давали додаткові 0,5 п.п. економічного зростання. Позитивний ефект зайнятості у промисловості був меншим і спостерігався тільки на рівні регіонів NUTS2, а не більш укрупнених регіонів. Більша зайнятість у секторі Державне управління, оборона, освіта, охорона здоров'я і соціальна робота, навпаки уповільнювала економічне зростання. Втім, цей сектор є достатньо різномірним: агрегований показник не дає можливість дізнатися, яка саме складова або складові є проблемними.

Під час пандемії менше постраждали відносно розвинутіші регіони. Тобто відбувся злам тенденції, відбулася тимчасова дивергенція багатших і бідніших регіонів. Проте цей ефект тільки гранично статистично значущий і тільки на рівні регіонів NUTS2. Тому про нього не можна судити із достатньою упевненістю.

Надійних статистично значущих позитивного ефекту частки промисловості і негативного ефекту сектору Державне управління, оборона, освіта, охорона здоров'я і соціальна робота вже не спостерігалось.

Позитивний ефект ІТ сектору посилюється: кожний 1 % зайнятих у цьому секторі поліпшували на 0,8 п.п. економічну динаміку регіону. Додавав економічній стійкості й взаємодія частки аграрного сектору та рівня розвитку регіону (AgrxGDPpc). Тобто у більш вираженому становищі опинилися відносно розвинутіші аграрні регіони. Що може свідчити про стабілізуючу роль під час пандемії сільськогосподарської політики або низьку еластичність попиту за доходами на аграрну продукцію під час кризи.

Натомість у програші під час пандемії опинилися регіони, які відносно більше покладалися на торгівлю, транспорт, розваги і туризм. Кожний додатковий 1 % зайнятих у цих секторах прискорював економічне падіння 0,3-0,8 п.п.

Дисперсійний аналіз даних за 2016-19 роки показує статистично значущу різницю між (середніми) темпами економічного зростання у відносно багатших та бідніших регіонах ЄС: 1,9 % (1,7;2,1) та 2,5 % (2,2;2,9), відповідно (в дужках показані 95 % довірчі інтервали), за середнього темпу 2,2 % та рівня значущості різниці у середніх 0,002.

У 2020 р. багатші регіони не так сильно постраждали як бідні: -7,4 % (-8,1;-6,6 %) і -5,2 % (-5,7;-4,6), відповідно, за середнього темпу -6,2 % та рівня значущості різниці у середніх 0,00001.

Результати двофакторного дисперсійного аналізу узагальнено представлено в табл. 3.

Таблиця 3

Результати дисперсійного аналізу факторів економічного зростання в регіонах ЄС

Показник частки зайнятості	Значення		р для основного ефекту і ефекту взаємодії з GDPpc за F-критерієм		Межі трьох груп значень, частка зайнятих, %
	GDPgr для груп малих, середніх і великих значень, %		2016-19 pp.	2020 p.	
Agr	2,2; 2,0; 2,3	-5,9; -6,4; -7,3	0,14; 0,28	0,52; 0,16	2,13; 4,67
Ind	2,1; 1,9; 2,6	-6,8; -6,1; -5,6	0,20; 0,001	0,17; 0,0001	13,95; 21,50
Constr	2,1; 2,2; 2,4	-6,2; -6,2; -6,1	0,70; 0,01	0,58; 0,20	6,14; 7,40
Trade	2,2; 2,1; 2,2	-5,1; -5,6; -8,4	0,97; 0,51	0,00003; 0,81	22,27; 25,00
IT	2,1; 1,9; 2,9	-7,3; -7,1; -4,7	0,000; 0,04	0,002; 0,90	1,70; 2,70
Fin	2,2; 2,0; 2,4	-6,6; -6,6; -5,3	0,01; 0,15	0,24; 0,11	1,77; 2,79
RE	2,1; 2,3; 2,5	-6,6; -6,0; -6,4	0,06; 0,01	0,61; 0,07	0,63; 0,97
Prof	2,4; 1,8; 2,4	-6,0; -6,6; -6,0	0,002; 0,03	0,17; 0,04	7,31; 9,66
Adm	2,8; 2,2; 1,6	-7,3; -6,6; -5,5	0,005; 0,09	0,07; 0,04	22,61; 27,88
Ent	2,5; 2,0; 2,1	-4,9; -5,5; -7,8	0,82; 0,02	0,0002; 0,13	3,98; 5,20

До пандемії (у 2016-2019 pp.) рівень аграрності регіону та розвиток сектору внутрішньої торгівлі, транспорту, послуг поселення і харчування не впливали суттєво на економічну динаміку регіонів.

Рівень індустріалізації грав роль не сам по собі, а залежно від рівня розвитку регіону (діє ефект взаємодії факторів). Так найшвидші теми економічного зростання (3 % на рік) мали відносно бідніші регіони з високою часткою зайнятих у промисловості (більше 21,5 % зайнятих). Існував контраст економічного зростання в регіонах з високою часткою зайнятих у будівництві, які при цьому відносно бідніші (2,9 %) та багатші (1,6 %). Помірний позитивний ефект здійснювала і середня частка зайнятих у будівництві в бідніших регіонах (2,6 %).

Для IT-галузі діяв як основний ефект, так і ефект взаємодії. Найвище економічне зростання в бідніших регіонах з високою зайнятістю у цьому секторі (4,2 %) порівняно з середньою та низькою зайнятістю (2,3 %). Найнижче – у багатших регіонах із низькою або середньою часткою зайнятих у IT-секторі (1,3 % і 1,7 %) порівняно з високою (2,3 %). Висока частка зайнятих у фінансовому секторі позитивно впливала на економічне зростання у бідніших регіонах (3,6 %). Позитивно асоційована з економічною динамікою у бідніших регіонах середня та особливо висока частка зайнятих у секторі операцій з нерухомістю (2,8 % і 3,7 %).

У багатших регіонах нерозвинуті професійні і суміжні послуги означало повільніший економічний розвиток (1,4 %). У бідніших регіонах залежність неочікувано нелінійна: позитивний ефект як низької так і високої частки цих послуг (2,6 % і 3,3 %) проти середньої (1,8 %). У бідніших регіонах позитивний ефект справляла нижча зайнятість у бюджетному секторі (3 %). У бідніших регіонах кращу динаміку давала низька частка зайнятих у мистецтві та секторі розваг (2,9 %), у багатших – вища. Але останній ефект статистично незначущий.

В умовах пандемії (2020 p.) розвинуті аграрні регіони найменше постраждали (-2,8 %), але F-критерій не підтверджує значущість ефекту взаємодії з урахуванням невеликої кількості таких регіонів. Незначущим виявився і вплив частки зайнятості у будівництві, секторі фінансів, операцій з нерухомістю.

Низький або середній рівень індустріалізації саме в бідніших регіонах був пов'язаний із сильнішою рецесією (-8,8 % і -7,8 %). Незалежно від рівня розвитку регіону висока роль сектору внутрішньої торгівлі, транспорту, послуг поселення і харчування означала гіршу економічну динаміку (-8,4 %). А великий сектор IT навпаки для всіх регіонів означав більш м'який економічний спад (-4,7 %).

У менш заможних регіонах низька частка професійних і суміжних послуг означала менші втрати для еко-

номії (-6,2 %) порівняно із середньою та високою частками (-9,3 % і 7,9 %). Частка бюджетного сектору впливала тільки у більш заможних регіонах: низька його частка означала сильніші втрати (-7,8 %) порівняно із середніми і високими (-5,4 % і -4,6 %). Сектор розваг був асоційований із більшим економічним спадом (-7,8 %), єдине, що середня його частка у бідніших регіонах вже була фактором вразливості як і велика, а у багатших регіонах тільки висока частка сприяла глибшому спаду, а не середня чи мала. Тобто в заможніших регіонах цей сектор виявився відносно стійкішим, якщо він не був тільки гіпертрофованим.

Висновки. Таким чином, у період до пандемії конвергенція регіонів за рівнем економічного розвитку свідчила про ефективність політики згуртованості та функціонування єдиного ринку ЄС. Помітно прискорював економічний розвиток всіх розглянутих типів регіонів розвиток IT-сектору.

Для відносно бідніших регіонів були також переваги від високої частки зайнятості у промисловості, будівництві, фінансовому секторі, операціях з нерухомістю, та від низької частки зайнятих у бюджетному секторі та секторі розваг. Тобто для економічного вирівнювання важливим було розвиток реального, фінансового та цифрового сектору у бідніших регіонах.

Для відносно багатших існують переваги від більшої ролі професійних, науково-технічних, управлінських послуг. Решта ефектів для багатших країн (за винятком IT) статистично незначущі. Тобто для них важливим є цифровий та інноваційний сектори.

Під час пандемії відбувся злам тенденції щодо оптимальної структури економіки регіону в ЄС. Ймовірно йдеться про більшу волатильність бідніших регіонів. Вони демонстрували вищі темпи економічного зростання у спокійний період, але і найбільше постраждали під час кризи. Тому політика згуртованості та економічної стабілізації має враховувати таку їх особливу вразливість до шоків.

Низка галузей стали особливо вразливими внаслідок локдауну та пандемії: внутрішня торгівля, транспорт, послуги поселення і харчування, мистецтво, сектор розваг і рекреаційних послуг – до цього їх відносна роль в економіці особливо не впливала на економічну динаміку.

У менш заможних регіонах ЄС фактором вразливості стали також недостатній рівень індустріалізації, висока частка професійних, науково-технічних та управлінських послуг, але перестала бути фактором слабкості частка бюджетного сектору. У багатих регіонах ЄС більший бюджетний сектор навіть зіграв стабілізуючу роль, пом'якшуючи економічний спад. Ефективність

орієнтації на розвиток ІТ-галузі для обох типів регіонів тільки посилилася. Це підкреслює правильність включення цифровізації до числа пріоритетів політики згуртованості ЄС на 2021-2022 рр.

Список використаних джерел

1. Eurostat regional yearbook. 2021 edition URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/13389103/KS-HA-21-001-EN-N.pdf/1358b0d3-a9fe-2869-53a0-37b59b413ddd?t=1631630029904>
2. Лукач Н. М. Європейська політика згуртування в XXI ст.: орієнтири та досвід для України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13546/1/Lukach.pdf>
3. Прокопчук О. А., Ковальчук О. Д., Усюк Т. В. Європейська політика згуртування: концептуальні засади, імперативи для України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/335/320>, <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-13>
4. Зінчук Т.О., Куцмус Н.М. Політика згуртування ЄС: задум, еволюція, критика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econom.chnu.edu.ua/journal/index.php/ecovis/article/view/119/83>
5. Barro R.J. Economic Growth and Convergence across the United States / R.J. Barro, X. Sala-i-Martin // Working Paper 3419. – Cambridge ; Mass. : NBER, 1990. – 69 p.
6. Giddens Structuration Theory. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/giddens-structuration-theory>
7. Robert Merton's Theory of Manifest Function. URL: <https://www.thoughtco.com/manifest-function-definition-4144979>
8. The Differentiation of Society. Niklas Luhmann. URL: <https://archive.org/details/luhmannthedifferentiationofsociety/page/n115/mode/2up> <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/227995> <https://philpapers.org/rec/LUHTDO>
9. The European Union and the Regions / Barry Jones (ed.), Michael Keating (ed.). URL: <https://doi.org/10.1093/019827999X.001.0001>
10. Regions and Regionalism in Europe/ Michael Keating. URL: <https://www.e-elgar.com/shop/gbp/regions-and-regionalism-in-europe-9781843761273.html>
11. Regions and the EU policy process/ By Michael Keating, Liesbet Hooghe, Michaël Tatham. – 2015. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315735399-19/by-passing-nation-state-michael-keating-liesbet-hooghe-micha%C3%ABl-tatham>
12. Michael Keating . Regions and international affairs: Motives, opportunities and strategies//Regional & Federal Studies. – 1999. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13597569908421068?journalCode=frfs20>
13. Anssi Paasi.The Resurgence of the 'Region' and 'Regional Identity': Theoretical Perspectives and Empirical Observations on Regional Dynamics in Europe// Review of International Studies. Globalising the Regional, Regionalising the Global-2009. – P. 121-146. URL: <https://www.jstor.org/stable/20542780>
14. Regional policy in the European Union: The cohesion-competitiveness dilemma. URL: <https://rsaiconnect.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1757-7802.2008.00005.x>
15. Söderbaum Fredrik, Shaw Timothy, Conclusion: What Futures for New Regionalism. URL:https://www.researchgate.net/publication/259580677_Conclusion_What_Futures_for_New_Regionalism
16. Alex Brianson, Ben Rosamond. Across the EU Studies-New Regionalism Frontier: Invitation to a Dialogue. URL: https://www.researchgate.net/publication/227374598_Across_the_EU_Studies-New_Regionalism_Frontier_Invitation_to_a_Dialogue
17. European Integration Theory Antje Wiener Thomas Diez. URL: https://www.researchgate.net/publication/265490888_European_Integration_Theory
18. Theories of New Regionalism Fredrik Söderbaum, Timothy M. Shaw. URL: https://www.researchgate.net/publication/259580400_Theories_of_New_Regionalism

L. Polishchuk, Associate Prof.,
O. Chugaiev, Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ASSESSMENT OF EU COHESION POLICY IN THE CONTEXT OF THE PANDEMIC: STRUCTURAL AND SECTORAL ASPECT

The paper is devoted to analysis of the EU cohesion policy, assessment of its elaboration and implementation to decrease regional disproportions in the EU member states and regions. There is a focus on modern instruments of assistance under the pandemic as a reaction to social and economic challenges. The cohesion reports of the European Commission are discussed. Econometric analysis provided an evidence for efficiency of the cohesion policy at the NUTS-2 and NUTS-1 regions level. Conclusions on its effects on economic structure and development of the regions are provided. The most vulnerable types of regions and industries are determined. Assistance from the European structural and investment funds in some areas was stabilizing instrument, which smoothed recession under the pandemic.

Keywords: The EU cohesion policy, regional asymmetries, structural asymmetries, regional development, European structural and investment funds.

19. De Lombaerde P. The Problem of Comparison in Comparative Regionalism / P. De Lombaerde, F. Söderbaum, L. Van Langenhove, F. Baert // University of Miami under the co-sponsorship of the Miami-European Union Center. URL: <http://aei.pitt.edu/14995/1/CompReg.pdf>
20. Paasi A. Region and Place: Regional Identity in Question / A. Paasi // Progress in Human Geography. 2003. № 27/4. P. 475–485.
21. Hettne B. Beyond the "New Regionalism" / B. Hettne // New Political Economy. 2005. № 10/4. P. 543–571.
22. Finn Laursen. Comparative Regional Integration: Theoretical Perspectives/ URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=3PhKDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT9&dq=Comparative+Regional+Integration&ots=IPOOpUjCit&sig=WuUDJeL_A0Ch3zdKLDiKTzZuXLY&redir_esc=y#v=onepage&q=Comparative%20Regional%20Integration&f=false
23. Söderbaum F. Linking European Integration and Comparative Regionalism / F. Söderbaum, A. Sbragia // Paper for UACES Conference, Bruges, 2010. URL: http://uaces.org/documents/papers/1001/soderbaum_f.pdf
24. Warleigh-Lack A. Rethinking EU Studies : The Contribution of Comparative Regionalism / A. Warleigh-Lack, L. Van Langenhove // J. of Europ. Integration. 2010. № 32/6.
25. Söderbaum F. Early, Old, New and Comparative Regionalism: The Scholarly Development of the Field. KFG Working Paper № 64. October 2015. Berlin: Freie Universität Berlin, 2015. 28 p. (KFG Working Paper Series).
26. Moisis S., Jonas A. City-regions and city-regionalism. Handbook on the geographies of regions and territories / A. Paasi, J. Harrison, M. Jones (eds). Cheltenham: Edward Elgar, 2018. P. 285-297.
27. A New Industrial Strategy for Europe. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-eu-industrial-strategy-march-2020_en.pdf
28. REACT-EU Fostering crisis repair and resilience. URL: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/REACT-EU-Fostering-crisis-repair-and-resilience/26d9-dqzy/>
29. European Structural and Investment Funds 2021. Summary report of the programme annual implementation reports covering implementation in 2014-2020. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/annual_2021/implementation_2021_report_en.pdf
30. Regulation (EU) 2020/558 amending Regulations (EU) No 1301/2013 and (EU) No 1303/2013 as regards specific measures to provide exceptional flexibility for the use of the European Structural and Investments Funds in response to the COVID-19 outbreak. URL: <https://www.europeansources.info/record/proposal-for-a-regulation-amending-regulation-eu-no-1303-2013-and-regulation-eu-no-1301-2013-as-regards-specific-measures-to-provide-exceptional-flexibility-for-the-use-of-the-european-structural/>
31. Cohesion in Europe towards 2050/Eighth report on economic, social and territorial cohesion. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion/8cr.pdf
32. Statistical regions in the European Union and partner countries – NUTS and statistical regions 2021. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-ks-gq-20-092>
33. Coronavirus Response Investment Initiative Plus: New actions to mobilise essential investments and resources. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2020/04/04-02-2020-coronavirus-response-investment-initiative-plus-new-actions-to-mobilise-essential-investments-and-resources
34. Questions and answers on the Coronavirus Response Investment Initiative Plus: New actions to mobilise essential investments and resources. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_574
35. New Cohesion Policy. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en
36. Specific flexibility measures for ESI funds in response to the coronavirus outbreak. URL: [https://www.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA\(2020\)649378](https://www.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2020)649378)

Надійшла до редколегії 02.12.22